

Lemminkäisen äiti

TAIDETEOS

Akseli Gallen-Kallela:

Tuonelan joutsen

1904–05, viivasyövytys ja kuivaneula, 17,3 x 11,4 cm,

Ateneumin taidemuseo

kuva: Kuvataiteen keskusarkisto / Hannu Aaltonen

TEHTÄVÄ (KU)

Eläin vertauskuvana – siluetti

Tämä teos on syntynyt samasta aiheesta kuin Akseli Gallen-Kallelan Poriin, Juseliuksen hautakappeliin vuosina 1901–1905 toteuttama fresko *Tuonelan virralla*. Molempiin on kuvattu samankaltainen maisematunnelma kuin *Lemminkäisen äidissä*. Mustassa virrassa lipuu ääneti joutsen.

Tuonelan joutsen on yksi esimerkki Kalevalan myyttisistä eläimistä. Eläimet ovat eri puolilla maailmaa keskeisessä asemassa myyteissä, uskomuksissa ja tarinoissa. Joutsen-aiheeseen voi törmätä esimerkiksi antiikin tarinoissa, kun ylijumala Zeus lähestyy kylpevää Leda joutsenen hahmossa. Yleisesti joutsenta ajatellaan kauneuden ja puhtauden vertauskuvana.

Eläimiin kietoutuu monenlaisia merkityksiä, eläin voi olla kuvattuna uhkaavana petona tai uskollisena seuralaisena. Eläin on hyvä vertauskuvana, ja eläintä kuvatessa voi samalla kuvata inhimillisiä tunteita ja luonteenpiirteitä, muuttuupa joskus kertomusten ihminenkin eläimeksi.

► Valitse eläin, joka vertauskuvallisesti kertoo jotakin sinusta. Toteuta omannäköisesi eläin siluettina. Korosta eläintä kuvatessasi sen luonnetta ja piirteitä, joiden koet edustavan jotakin vertauskuvan kannalta tärkeää. Selvitä eläimeen liittyviä yleisiä uskomuksia, myyttejä ja/tai kertomuksia. Kootkaa siluetit yhteen. Tunnistatteko toisenne hahmoissa? Pohtikaa, millainen suhde eläinhahmoilla on toisiinsa.

Siluettitaiteesta voit lukea lisää Emil Cedercreutzin museon sivuilta:

<http://www.harjavalta.fi/museo/siluettitaide.htm>.

TEHTÄVÄ (KU)

Tämänpuoleisesta tuonpuoleiseen – eläinaiheinen ornamentti puukynillä

Ornamenttia eli koristekuviota, -kuvaa tai -aihetta on käytetty lähes kaikissa kulttuureissa varsinkin rakennustaiteessa ja taideteollisuudessa. Akseli Gallen-Kallela käytti paljon ornamentteja luonnoksissaan Kalevalan kuvitukseksi. Käytetyimpiä ornamenttiaiheita ovat kasviaiheiset, eläinaiheiset ja geometriset ornamentit. Katso ornamenteista lisää [Opetushallituksen](#) sivuilta ja [Wikipediasta](#).

Akseli Gallen-Kallelan teoksissa esiintyy usein joutsen. Vesilintuja pidettiin pyhinä eläiminä muinaiskansojen keskuudessa. Jo suomalaisissa esihistoriallisissa kalliomaalauksissa esiintyy joutsen. Joutsenen on ajateltu olevan yksi niistä eläimistä, joka on toiminut yhteytenä tuonpuoleisen Tuonelan ja tämän puoleisen elävien maailman välillä.

► Suunnittele ja toteuta eläinaiheinen ornamentti, joka alkaa tämän puoleisesta maailmasta ja jatkuu yhtenäisenä tuonpuoleisessa maailmassa. Miltä näyttää eläimesi tässä elämässä, millaiseksi se muuttuu Manalassa? Toteuta teos puukynillä pitkälle paperille.

[Linkit: Opetushallitus, <http://www2.edu.fi/materiaalipankki/index.php?id=239>,
Wikipedia, <http://fi.wikipedia.org/wiki/Ornamentti>]

TAIDETEOS

Akseli Gallen-Kallela: *Lemminkäisen äiti*

1897, temperamaalaus, 85,5 x 108,5 cm,
Ateneumin taidemuseo, Antellin kokoelma
kuva: Kuvataiteen keskusarkisto / Jouko Könönen

TEHTÄVÄ (KU)

Minä symbolistisesti – maalaustehtävä

Lemminkäinen yrittää pyydystää Tuonelan joutsenta, mutta märkähattu karjapaimen työntää Lemminkäisen koskeen. Tuonen verinen poika vielä viimeistelee veriteon, nostaa hänet rautaverkolla joesta ja iskee miekallaan palasiksi. Lemminkäisen äiti saa tiedon poikansa kuolemasta. Hän pyytää Ilmarista takomaan haravan, jolla nostaa poikansa palaset joesta. Sitten hän kokoaa niistä poikansa, sitoo suonet ja lihat kiinni. Mehiläinen tuo taivaasta voiteen, joka palauttaa Lemminkäisen elämän.

► Maalaus edustaa symbolismin ajan merkkiteoksia. Symbolismissa käytettiin tarkkaan mietittyjä vertauskuvallisia yksityiskohtia. Tutkikaa kuvaa. Millaisia yksityiskohtia löydätte maalauksesta? Kirjatkaa ne ylös ja miettikää, mitä ne saattaisivat merkitä.

► Tee oma vertauskuvallinen maalaus tai piirustus itsestäsi tai itsestäsi jonkun lähiomaisesi kanssa. Tutki, millaisia symboleja on olemassa tai keksi omat symbolisi. Minkälaisia merkityksiä haluat symbolien muodossa ottaa mukaan kuvaan, mikä on sinulle tärkeää?

Lisävinkkejä sivulta http://www.edu.fi/oppimateriaalit/verkkomatka/gallen_teksti.htm.

Vinkki: Jos haluatte tehdä pitemmän matkan symbolismiin yhdessä Lemminkäisen äidin kanssa, löytyy [Opetushallituksen sivuilta](#) laaja kokemuksellinen kuva-analyysi työpajoihin ja ohjeineen aiheena *Matka kuoleman symboleihin*.

[Linkki: <http://www.edu.fi/oppimateriaalit/verkkomatka/verkkomatka.htm>]

TEHTÄVÄ (ÄI)

Kuolemaa kuvin ja sanoin – tarkastele runon ja maalauksen symboliikkaa

Symbolismi on 1900-luvun alussa vaikuttanut taidesuuntaus. Kuvataiteessa symbolistit eivät pyrkineet kuvaamaan todellisuutta sellaisena kuin silmä sen näkee, vaan väreillä ja kuvauksen kohteilla välitettiin tunnelmia ja mielentiloja. Niin kuvataiteessa kuin runoudessakin asioita kerrottiin kielikuvien eli symboleiden välityksellä. Esimerkiksi talo on runoudessa tyypillinen minuuden symboli. Osa symboleista on niin vakiintuneita, että emme erota niitä arkipuheessa symboleiksi.

Sydän esimerkiksi viittaa itsestään selvästi rakkauteen tai tykkäämiseen. Osa symboleista on vaikeammin tulkittavia. Pohtikaa oheisen maalauksen ja runon symboliikkaa:

- ▶ Katso tarkasti Akseli Gallen-Kallelan maalausta Lemminkäisen äiti. Etsi maalauksesta kuoleman symboleita.
- ▶ Myös seuraavassa, kansanrunoudesta vaikutteita saaneessa runossa puhutaan kuolemasta kielikuvien avulla. Löydätkö kuolemaa tarkoittavat kielikuvat? Miten runon ja maalauksen kielikuvat eroavat toisistaan? Minkälaisia mielikuvia runo herättää? Tuoko runo mieleesi esimerkiksi jonkin maiseman, värin tai säätilan?
- ▶ Mitä muita kuolemaa symboloivia asioita tiedät?
- ▶ Mitkä asiat sopisivat elämän symboleiksi?

Syysaamu

*<Katselen aamuun kalpeaan.
Vanha tarhuri siellä
kulkee puiston tiellä
viikate olallaan.*

*Muistan erästä vainajaa.
Muistan erään runon.
Hyvä on olla, kun on
lähellä kuolemaa.*

*Ketä on aurinko polttanut,
sade ja tuuli nuollut,
mielellään on kuollut.
- Etkö rukoillut*

*sinäkin, sieluni, uupuen:
Tarhuri, tule ja niitä!
- Siitä on kauan, siitä.
Tänään hymyilen.*

Uno Kailas (1932). *Runoja*. Porvoo: WSOY. Ilmestynyt alunperin vuonna 1931 kokoelmassa *Uni ja kuolema*.

Lisätietoa symbolismista:

- *Katsomuksen ihanuus: kirjoituksia vuosisadanvaihteen taiteista*. Toim. Pirjo Lyytikäinen, Jyrki Kalliokoski, Mervi Kantokorpi (1996). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

TEHTÄVÄ (KU)

Pelastajaäiti – kollaasi tai maalaus

Akseli Gallen-Kallelalle Lemminkäisen äiti oli äidin rakkauden kuva. Hän käytti *Lemminkäisen äiti* -maalaukseen mallina omaa äitiään. Hän eristi ateljeensa mustilla kankailla ja päästi valoa sisään vain katon kautta. Hän kertoi äidilleen surullisia ja järkyttäviä tarinoita, jotta äidin ilme olisi mahdollisimman lohduton.

- ▶ Kalevalaiset äidit olivat tarinoissa yleensä hyviä äitejä, jotka auttoivat ja lohduttivat. Tee oma mukaelsi *Lemminkäisen äiti* -klassikkomaalauksesta niin, että kuvaat itsesi toiseksi henkilöksi. Miten suhtautuisit poikaasi, jos olisit Lemminkäisen äidin asemassa, entä pelastavaan äitiin, jos olisit Lemminkäisen asemassa?
- ▶ Tee työ maalaten, kollaasina lehdistä leikkaamalla tai valokuvaamalla työparin kanssa.

TEHTÄVÄ (ÄI)Kalevalan äidit – leuhkintaa ja vuodatusta vuoropuheluna

- ▶ 1. Pohtikaa Kalevalan keskeisiä äitihahmoja, joita ovat Lemminkäisen äidin ohella Joukahaisen ja Ainin äiti sekä Louhi. Millaisia äitejä he ovat? Miten he suhtautuvat lapsiinsa? Millaisia heidän lapsistaan on tullut? Laatikaa jokaisesta äidistä käsittekartta, johon kokoatte huomioitanne.
- ▶ 2. Kuvitelkaa, että Lemminkäisen äiti, Joukahaisen ja Ainin äiti ja Louhi kohtaavat toisensa kylällä ja ryhtyvät juttusille keskenään. Pian puhe kääntyy lapsiin, ja kaikki alkavat kilvan kehua jälkikasvuun. Kirjoittakaa vuoropuhelu, jossa äidit kerskuvat lastensa erinomaisuudella.

JA / TAI

- ▶ 3. Kuvitelkaa, että Lemminkäinen, Joukahainen, Aino tai Pohjan neito on juuri riidellyt äitinsä kanssa ja purkaa sen jälkeen tuntojaan ystävälleen. Kirjoittakaa vuoropuhelu, jossa valitsemanne hahmo valittaa äidistään ystävälle. Tämä kyselee tarkentavia kysymyksiä ja yrittää lohduttaa maailman murjomaa.

TAIDETEOS**Akseli Gallen-Kallela:*****Kuollut Lemminkäinen***

1896, öljy, 35 x 85 cm, Gallen-Kallelan museo

kuva: Kuvataiteen keskusarkisto / Pirje Mykkänen

TEHTÄVÄ (KU ja ÄI)Surun kuva – miltä suru tuntuu ja näyttää?

Tämä kuollutta Lemminkäistä esittävä maalaus on luonnos Lemminkäisen äiti -maalaukseen.

Muinaiskansoille kuolema ei juuri koskaan tarkoittanut vainajan katoamista elämästä, vaan edesmenneet luettiin elossa olevien lisäksi yhdeksi sukupolveksi. Vainaja haudattiin usein juhlapuvussa korujen, aseiden ja tarve-esineiden kera. Kuolleiden elämän uskottiin jatkuvan samankaltaisena kuin elävienkin. Hautapaikat eli kalmistot sijoitettiin asuinpaikkojen läheisyyteen, jotta kuolleille voitiin viedä ruoka- tai juomauhreja.

- ▶ Vanhaan aikaan kuolleet olivat tavallaan mukana arjessa, näkykö vastaavaa tänä päivänä? Miten tänä päivänä mielestäsi kuolemaan suhtaudutaan? Miten suruun suhtaudutaan, voiko surun näyttää avoimesti? Onko suru aina negatiivinen tunne? Karjalaisessa kulttuurissa oli itkijänaisia, jotka

puhuivat vainajille itkunsa avulla. Itkijänaisten itku koettiin tärkeäksi ja surua helpottavaksi rituaaliksi. Voisiko joku toinen auttaa omassa surussa ja miten?

► Mieti ja kirjoita muistiin viisi adjektiivia, kaksi substantiivia ja yksi verbi, jotka kuvaavat mielestäsi surun tunnetta. Muodosta sanoista lause ja tee surusta kuva, johon sisällytät myös muodostamasi lauseen.

TEHTÄVÄ (KU)

THE END – loppukohtaus mustalla tussilla

Katsokaa [Tarinoiden Eurooppa](#) -sivuilta tarina kuolemasta. Tarina on eräs myytti Kaledoniasta Skotlannista. Skotlantilaisessa tarinassa on myös onnellinen loppu.

► Vai onko? Tehkää kaksi uutta versiota Lemminkäisen elämän lopusta, onnellinen ja onneton. Voitte miettiä työnne ideoimiseksi katsomienne elokuvien loppukohtauksia. Tehkää työt mustalla tussilla A4-paperille.

[Linkki: Tarinoiden Eurooppa, <http://www.europeoftales.net/site/fi/sc.html>]
